

2.3 "I el Gran Esperit creà la humanitat"

La caça és una activitat molt significativa per a les societats indígenes que habiten l'Amazònia. A més d'èsser una activitat econòmica important, que aporta carn a la dieta, també té altres significats. Per una banda, és una activitat lúdica. Si a vegades fa mandra anar a pescar o a cultivar, a cap indi li fa mandra agafar els seus arcs i fletxes i anar a caçar. Quan es reuneixen un grup de caçadors per emprendre una cacera, a més de buscar aliments, saben que marxen a una mena d'aventura, plena de riscos i de sorpreses, i sempre diferent, com si es tractés cada cop de la primera vegada. La caça també és semblant a un esport, perquè requereix molta força per aguantar les llargues carreres de velocitat, necessàries per arraconar un animal, i molta agilitat i habilitat per ser sigilós, per coordinar-se amb els altres companys del grup, etc. La força física, però, no és suficient si no es combina amb els coneixements que tot bon caçador ha de tenir sobre ciències naturals per poder moure's per la selva.

Ja des de petits, els nens es construeixen arcs i fletxes fets a mida i comencen a entrenar-se al voltant de casa seva. A l'edat de 10-11 anys passen pel primer ritual d'iniciació a l'adolescència, en el qual, en algunes societats és costum de foradar-los les orelles i posar-los dintre palets de fusta o collarets de llavors. Foradar l'orella simbolitza la importància que aquest sentit, l'oïda, tindrà a partir d'aquell moment. Tot adolescent ha de començar a fer-lo servir, escoltant les ensenyances dels pares i adults i les normes de la seva societat. També és el moment en el qual els adolescents ja poden acompanyar el pare a les expedicions de caça, i aprendre, per exemple, que el crit d'alguns ocells anuncia la proximitat d'un animal perillós, com el jaguar o l'ornit; que han d'ésser prudents quan es troben femelles amb cries, i que no han de matar mai un cadell, perquè l'espècie, ofesa, podria no tornar a aparèixer més.

Finalment, la caça és una activitat màgica i sagrada. En algunes societats, el caçador mai no pot menjar carn de l'animal que ha caçat, sinó que està obligat a distribuir-la entre els altres membres de la comunitat, la seva dona i fills; a canvi, ell rebrà la carn aconseguida per un altre caçador. Els nounats reben, de vegades, el nom d'un animal que escull la mare entre la caça que porta a casa el marit durant el seu embaràs, i immediatament després d'haver parit, el pare ha d'anar a la selva, perquè es considera que atrau tots els animals i que si es quedés a casa posaria en perill la família. Però, com a tot arreu, feta la llei feta la trampa i també el càstig. Així, quan un caçador transgredeix aquestes normes socials es torna *pane o panema* que vol dir que perd la sort a la caça, no troba animals per caçar o erra les fletxes i ha de tornar a casa amb les mans buides. Per curar-se del *pane o panema* el caçador ha d'anar a veure al *xamano* curandero de la comunitat, que fa que torni la bona sort fent massatges als avantbraços del caçador i untant-los amb cremes, herbes, o *genipapou* un tint de color negre propiciador de la caça.

A moltes societats índies, tot caçador ha de ser també un bon cantor. La majoria de cançons que componen estan dedicades als diferents animals i tenen molt desenvolupat l'art de la improvisació. Quan el caçador torna amb caça a casa seva, està obligat a crear una cançó en honor de l'animal mort, de manera que aquest no és només un aliment. Si així fos considerat, podrien enfadar-se els de la seva espècie i no els podrien continuar caçant.

Caçar no és només matar animals, és contraure un deute amb ells, del qual un es lliura mitjançant el cant, agraint d'aquesta manera a l'animal l'aliment que dóna i demanant-li que la se-

va espècie continuï alimentant el poble. Només així queda segellat el pacte d'aquestes societats amb els animals: el de viure de la selva, evitant la desmesura, respectant-la per tal de mantenir-la generosa.

Els adolescents, al mateix temps que aprenen ciències naturals i a caçar, han d'aprendre també a expressar-se bé, parlant o cantant. Aleshores, quan tenen entre 16 i 17 anys, han de passar per un segon ritual d'iniciació a la maduresa. En aquesta celebració és molt comú foradar els llavis dels futurs adults posant-los al forat un disc de fusta. Aquesta marca als llavis és, doncs, símbol de maduresa, lligada a aquell que sap parlar i cantar.

Si, com hem vist, els pares són els qui durant el dia, ensenyen als fills les ciències naturals, les mares i àvies són les qui normalment s'encarreguen de l'ensenyament de les lletres, les ciències humanes i l'ètica. Normalment, al vespre, els nens i nenes i adolescents es reuneixen a escoltar, com si fos una classe d'història o d'ètica, les mares i àvies que els expliquen nit re nit la història del poble.

Per exemple, a l'actualitat, els indis **tukano** expliquen així la creació de la humanitat:

*Vino un tiempo en el cual el dios **duleño** pensó en poblar la selva con seres humanos. Decidió por lo tanto pasar a la acción y, una vez sobre la tierra, se transformó en una gran canoa cuya forma recordaba a una majestuosa serpiente. Empezó entonces a deslizarse sobre las aguas y, por encanto, los peces comenzaron a saltar dentro, transformándose en el espíritu de la humanidad. La canoa siguió su camino, hasta que se detuvo sobre un recodo del río, deslizándose suavemente con la quilla sobre la blanda orilla. En un abrir y cerrar de ojos, los espíritus se sumergieron en las limpias aguas, resurgiendo después con el cuerpo de humanos.*

*Así nació la humanidad. Pero al verla tan indefensa, el dios **duleño** distribuyó sobre una roca plana arcos, flechas, lanzas, cerbatanas y un fusil. Entre los hombres recién creados se adelantó uno de piel blanca que aferrándose al fusil comenzó a disparar a ciegas, sin ninguna razón, demostrando así su violencia. Ofendido por este comportamiento, el dios **duleño** echó y lo envió lejos, a la desembocadura del río, para que se estableciera allí. Los otros hombres, que eran Indios, se repartieron los arcos, lanzas y cerbatanas y se encaminaron hacia el nacimiento del río, estableciéndose donde les había indicado el dios **duleño**.*

Así fue cómo nacieron las aldeas, los Indios y las Indias, que comenzaron a generar su propia estirpe, viviendo en paz y armonía con la naturaleza. Pero muy pronto corrió la voz acerca de las maldades y la violencia del hombre blanco; hasta la actualidad, de allá por donde baja el río, nacen y se difunden cada día las noticias de violencia y muerte...

(... E l'indio venne sulla terra, **Aldo lo Curto**)

ACTIVITATS :

1. Busca en el text tots els significats que la caça té per a les societats índies. Quin d'aquests significats et sembla més estrany? Per què?
2. Busca en el text totes les qualitats que ha de tenir un bon caçador i explica per què les necessita.
3. Descriviu amb les teves paraules què has entès sobre el pacte que aquestes societats tenen amb els animals.
4. Per què creus que els Tukano no van escollir el fusell per defensar-se quan el déu Tro els va crear? Trobaràs pistes per contestar aquesta pregunta si ets capaç de classificar la llista següent de funcions i qualificatius dels instruments, segons siguin avantatges o inconvenients per a la lògica índia:
 - a) el pot fabricar un mateix
 - b) és sorollós
 - c) es cacen menys animals en més temps
 - d) requereix més força física i habilitat
 - e) s'ha de comprar
 - f) és silenciós
 - g) es cacen més animals en menys temps
 - h) necessita menys esforç físic i habilitat
 - i) és més ràpid
 - j) requereix més coneixements sobre la naturalesa
 - k) és més lent
 - l) requereix més concentració
 - m) qualsevol pot fer-lo servir.
5. Quin sentit té per als Tukano foradar l'orella dels adolescents? Quines diferències o semblances trobes entre aquest sentit i el que té a la nostra societat? I tu, què en penses?
6. Per què creus que els blancs surten al mite tukano? De què deuen conèixer els tukano els blancs i per què els consideren violents?
7. Explica algun mite de la creació del món i la humanitat significatiu a la nostra societat i raona en quin sentit ens ha afectat.
8. Ara que t'has acostat una mica al món dels tukano, imagina que haguessis d'escriure a un o una adolescent tukano explicant-li què és l'escola. Perquè t'entengui, fes comparacions i diferenciacions entre l'escola i coses del seu món que hagi trobat al text.

Estos dos mundos seguirán enfrentados desde sus comienzos hasta hoy en día aunque aislados físicamente por las cachoeiras, fronteras que separan la esclavitud y la represión de los mocambos y la búsqueda de la libertad.

El recurso a la fuga y a la ocupación de territorios encontró en la región del ~~Brasil~~ ^{Brasil} ~~Erepecurú~~ condiciones favorables para ~~crear~~ ^{crear} nuevas formas de subsistencia y reconstruir un mundo social original. Estos mocambos controlaron el mayor espacio físico conquistado por negros en el (...) actual estado de Pará (Brasil). (...)

El “problema” de los mocambos para el Estado sólo tendrá solución a partir del decreto imperial de 13 de mayo de 1888, en el cual se da la libertad a los esclavos pero sin reconocerles ningún derecho sobre la propiedad de la tierra o bienes de los cuatro siglos como esclavos (...).

Actualmente está prevista (en el área de asentamiento de estas comunidades) la construcción de la hidroeléctrica de Cachoeira-Porteira, financiada por Japón; el embalse provocaría un lago artificial de unos 1.100 km. cuadrados (...).

Las comunidades cimarronas se están volviendo a organizar para defender sus tierras y su forma de vida ante la presión tan fuerte que están recibiendo del exterior, por eso no les gusta que les llamen descendientes de mocambo, ellos lo siguen siendo.

(J. L. Ruiz-Peinado, “Hijos del río-Negros del Trombetas”, de *Memoria, Creación e Historia* García, ed.)

ACTIVITATS :

1. Defineix amb les teves paraules què has entès sobre els “mocambos”.
2. Quins factors van permetre als ex-esclaus de sobreviure a la selva?
3. Fes un mapa de Centre i Sud-Amèrica i situa el lloc on actualment habiten les comunitats negres esmentades en el text.
4. Per què a l'actualitat els descendents de mocambos continuen considerant-se mocambos?